

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦКУРСУ «ОСНОВИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ» В ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ

У Іфан

У статті розкрито сутність полікультурної освіти, полікультурної компетентності, полікультурного середовища. порушено питання про підготовку майбутніх учителів музики до роботи в умовах полікультурного середовища та пропонується програму спецкурсу, якій розроблений та застосований для покращення рівня такої підготовки учителів музики.

Ключові слова: полікультурна освіта, полікультурна компетентність, етнонаціональні художні традиції, етнохудожні цінності.

В статье У Ифан «Применения спецкурса «Основы поликультурной компетентности будущего учителя музыки» в процессе профессионального обучения» раскрыта сущность поликультурного образования, поликультурной компетентности, поликультурной среды. Затронут вопрос о подготовке будущих учителей музыки к работе в условиях поликультурной среды и предложена программа спецкурса, которая разработана и применена для улучшения уровня такой подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: поликультурное образование, поликультурная компетентность, поликультурная среда, этнонациональные художественные традиции, этнохудожественные ценности.

In the article U Ifan of «Application of the special course of »Basis of multicultural competence of future music master «in the process of the vocational training» essence of multicultural education, multicultural competence, multicultural environment is exposed. A question is affected about the makeready of future music masters in the conditions of multicultural environment and program of the special course, worked out that and applied for the improvement of level of such preparation of future music masters.

Keywords: multicultural education, multicultural competence, multicultural environment, ethnic artistic values and traditions.

Однією з актуальних завдань педагогічної теорії і практики, зокрема музичної, в Україні і Китаї є розробка методичних засідок полікультурної освіти, оскільки ці держави відносяться до багатонаціональних, де збереження культури та традицій етноменшин розглядається в контексті національної політики. Формування особистості в умовах таких держав зумовлено врахуванням особливостей полікультурного середовища, в якому дбайливо та ретельно зберігаються мистецькі цінності представників усіх суб'єктів полікультурного середовища. Одним з факторів цього процесу стає підготовка

корпусу вчителів, здатних та готових до роботи в умовах полікультурного середовища. Оскільки народне мистецтва, зокрема, музика є джерелом передачі етнонаціонального досвіду, національної ідентичності, яка будується на особливостях уявлень картини світу, підготовка майбутніх учителів музики до роботи в полікультурному середовищі стає спільною проблемою педагогічної теорії і практики України та Китаю. Головною стратегією стає формування національної свідомості особистості як представника певного етносу та держави водночас. Мистецтво у цьому процесі має потужний педагогічний потенціал, який при підготовці майбутнього вчителя музики до роботи в полікультурних державах впливає і на особистість самого вчителя. Підсилюється цей процес опором на педагогічні принципи: гуманізму, орієнтації на збереження національного і вивчення інонаціонального; спадкоємства, передачі досвіду попередніх поколінь наступним; опори на народні традиції, принцип національного підходу в соціалізації молоді, врахування умов полікультурності, діалогу культур, етносоціального моніторингу; демократизації стилю викладацької діяльності, інтеграції культурних надбань, орієнтації на спільні або схожі етнічні цінності тощо. Отже, враховуючи потужний потенціал мистецтва в питаннях формування національної самосвідомості, ідентичності актуалізує підготовки майбутнього вчителя музики до роботи в умовах полікультурного середовища на основі етнонаціональних художніх традицій та мистецьких цінностей. Таким чином, пропонується стаття знаходиться в річці **актуальних питань** педагогічної науки та стратегічних засаг державної політики в національному питанні Китаю та України.

Питання готовності майбутнього вчителя до роботи в полікультурних умовах присвячені дослідження В.Бойченко, О.Грива, Л.Кравченко, зокрема вчителів музики - Цяо Ян, А.Ленд'єл-Сяркевич; полікультурна компетентність – предмет дослідження таких вчених, як Г.Абібулаєва, О.Алксєєва, І.Алксєєва, О.Аракелян, І.Іванова, С.Ковальчук, В.Кузьменко, Є.Піскунова, Я.Полякової, Т.Поштарьова. Між тим методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів музики до роботи в різноманітних полікультурних умовах поки ще не завершено на науково-доведеному рівні. Засобом, яким ми скористалися у нашому експериментальному дослідженні, стала програма спецкурсу-практикуму «Основи полікультурної компетентності майбутнього вчителя музики».

Мета статті – розкрити основні завдання, логіку побудови, методи впровадженого курсу та висвітлити його результативність.

Незважаючи на актуальність педагогічних завдань національної політики держав України і Китаю, що є спільними, на акцентуацію національної основи педагогіки взагалі, на арену сучасного освітнього простору стрімко входять нові категорії: «полікультурність», «полікультурна освіта», «полікультурне середовище», «полікультурне виховання». Вони застосовуються в педагогіці і, зокрема в педагогіці мистецтва, в контексті культуровідповідних засад освіти. Їх поява зумовлена глобалізацією суспільства, з одного боку та домінування принципів демократизації – з іншого. Так, наприклад, цілями полікультурного виховання вважається формування толерантності, взаємообміну, навичок взаємодії, активної солідарності, порозуміння. Як пояснює Л.Кравченко, полікультурне виховання - це процес цілеспрямованої соціал-

ізації студентської молоді, спрямований на оволодіння системою національних і загальнолюдських культурних цінностей, формування комунікативних умінь, що дозволяють студентам здійснювати інтенсивну міжкультурну взаємодію, розуміти інші культури, толерантно ставитися до їх носіїв [2]. Ще один ракурс полікультурності висвітлює О.А.Грива, а саме: «Комплексе питань, що пов'язані з різними аспектами міжкультурних комунікацій, постає перед Україною і у зв'язку з її інтеграцією до європейського і світового культурного простору, зокрема, і освітнього. Завдяки приєднанню до Болонського процесу Україна поступово стає активним співучасником формування європейського простору вищої освіти та поширення стандартів європейської системи вищої освіти в світі. Збереження та розвиток надбань людства, можливість подальшого використання скарбів європейської та загальносвітової культури та освіти безпосередньо залежать від спроможності української молоді бути толерантною та ефективною в полікультурному просторі», - пише автор [1, с.4].

В.В.Кузьменко вважає: якщо у світі буде підтримана тенденція формування однополярного світу з єдиним центром, який керуватиме маргінальним статусом країн, які відстають в економічному розвитку, то порушиться філософська закономірність діалектичного розвитку, яка передбачає наявність єдиного центру як єдності різноманітностей. У філософії єдине пронизує всю багатоманітність і будь-яке одиничне складає цілісність різноманітності, яка містить природу цілого та одиничного. Отже, діалектичний розвиток світової культури, її інтеграція не може відбуватися іншим шляхом, ніж через єдність різноманітності культур [3, с. 31-32].

Отже, сьогодні полікультурність як феномен глобалізованого світу стає актуальним предметом побудови нових концептуальних підходів до вирішення педагогічних національно-державних завдань багатьох країн світу, склад яких не є моноетнічним. Звернемо увагу на витоки полікультурності як концепції педагогічної науки.

Як свідчить аналіз походження даних понять, зокрема, аналізу досліджень науковців І.Баліцької, С.Дрожжиної, І.Маліцької, О.Мілової та інших, полікультурна освіта виникла з теорії мультикультури, яка була розроблена Д. Бенксом [4; 5]. В інтерпретацію феномену мультикультурної освіти Д. Бенкс поклав принцип усвідомлення і прийняття різними культурними та етнічними групами набору цінностей, які поєднують людей та дозволяють їм жити сумісно на спільній території та досягати порозуміння та успіху.

Мультикультурний та інтеркультурний підходи стали основними в розробках методичних засад полікультурної компетентності вчителя. (В.Остапенко, К.В.Терещенко, С.Дрожжина, Ю.Ханнерс, інші). Ми уточнюємо сутність мультикультурного та інтеркультурного підходів, оскільки в наукових джерелах чіткої відмінності не було визначено. Отже, мультикультурний підхід – моніторинг та статистична обробка складу суб'єктів полікультурного середовища, мозаїки етнокультурного спектру їх взаємодії. Інтеркультурний підхід – цілеспрямований засіб активізації діалогічних процесів взаємодії культур в їх зіставленні, порівнянні, поєднанні в межах будь-якого проекту, що потребує орієнтації в їх особливостях та культурно-змістовних характеристиках. Дані підходи ми поклали під час розробки нашого спецкурсу.

Оскільки вчитель музики за статусом своєї діяльності виходить за межі виключно уроків музики в більш широке соціокультурне середовище, ми застосували у дослідження поняття «полікультурного середовища» як «полігону» фахової діяльності вчителя музики. Полікультурне середовище - об'єктивно виникненні обставини, які характеризуються культурною взаємодією та акцентом на порозуміння різних етнічних груп, що проживають на спільній території, підтримуючи свою культурну ідентичність і створюючи спільні національні цінності в межах однієї держави. У контексті фахової підготовки майбутнього вчителя музики полікультурне середовище представлене об'єктивно виникаючою обставиною фахової діяльності, яка зумовлює цілеспрямоване застосування етнічних мистецьких надбань, етнохудожніх цінностей як засобу соціокультурного діалогу, створення атмосфери взаємопідтримки та поваги між представниками різних національних культур під час музичного навчання та художньо-творчої взаємодії. Ми також розкриваємо сутність наукового вислову «підготовка майбутнього вчителя музики до роботи в умовах полікультурного середовища». Це є процес і результат набуття досвіду, заснованого на знаннях, вміннях та навичках, що складають сукупність необхідних фахових компетентностей, які забезпечують вчителю музики ефективність використання етнохудожніх надбань мистецької творчості в педагогічній та соціокультурній діяльності, обумовлених вимогами діалогу культур різних етнічних груп в контексті національної державної політики.

Отже, вирішення завдання формування полікультурної компетентності майбутніх учителів музики потребувало створення особливої форми навчання. Їм став пропонуванний спецкурс-практикум.

Педагогічний аспект поліетнічної проблематики подається у працях В.В. Зеньковського, П.Ф. Каптерєва, В.С. Солов'єва, К.Д. Ушинського та ін., де акцентується увага на народних принципах процесу виховання, особливо в поліетнічному середовищі. Вчені наполягають на обов'язковому первинному етапі оволодіння національною культурою свого народу, формуванню національної свідомості та культурної ідентифікації, після чого на наступному етапі необхідно ознайомлювати молодь з культурними здобутками інших народів. Саме на цій основі можливе повноцінне формування культури міжнаціонального спілкування – основного компоненту етнокультурної особистості. У цьому контексті, такі вчені як Г.Бочнер, Н.Лебедева, Б.Вульф, В.Тишков, О.Гуренко та ін., пропонують вводити в професійну підготовку спеціалістів, особливо гуманітарного і педагогічного профілю поняття «етнокультурна компетентність».

Метою курсу було формування полікультурної компетентності майбутніх учителів музики та оволодіння методикою використання педагогічного потенціалу фольклору. Серед завдань було визначення: *систематизувати знання щодо* - культурно-виховної спрямованості національних здобутків суспільства; - етнокультурних та етнохудожніх компетенцій вчителя музики та шляхів їх розвитку; - сутності та педагогічного потенціалу фольклору; - найвпливистіших інтерактивних методів використання народного музичного мистецтва в процесі проведення уроків музики; *сформувати вміння (навички):* - ідентифікувати культурно-виховні особливості національних традицій та забезпечувати їх врахування в навчально-виховному процесі, - визначати

шляхи та методи розвитку етнокультурної компетентності майбутнього вчителя музики, спрямовані на формування етнохудожніх компетенцій у школярів, - здійснювати аналіз фольклорного матеріалу, його специфіки, закономірності розвитку, способу побутування, педагогічного впливу, - застосовувати інтерактивні методи та сучасні підходи при залученні дітей до народного музичного мистецтва; *розвинути установки до:* - аналізу та рефлексії, - постійного професійного розвитку, - гнучкості, - інноваційності;

Програма курсу складається з 1 кредиту (36 годин), який має вступну частину та два змістових модулі. Розподіл навчальних годин налічує 8 - лекційних, 12 - практичних, 3 - семінарських, 13 - для самостійної роботи.

Спецкурс-практикум «Основи полікультурної компетентності майбутніх вчителів музики» має експериментальний характер, він є допоміжним у підготовці студентів до здачі поточних модулів з курсів «Українська музична культура», «Педагогіка», «Методика музичного виховання», «Теорія і методика фольклорного виховання». Специфіка даного спецкурсу-практикуму полягає в тому, що до певних модулів вищезазначених курсів входять лекційні, практичні, семінарські форми роботи блок завдань для самостійне вивчення запропонованих літературних першоджерел та етнохудожнього матеріалу через мережі Internet. Саме самостійні завдання в межах спецкурсу інтегрують усі змістовні теми щодо народного музичного мистецтва та визначення його педагогічного потенціалу. Такий інтегративний підхід в самостійній роботі, на нашу думку, буде впливати на розуміння студентами необхідності оволодіння етнокультурних компетенцій та їх широкого застосування в різних сферах професійної діяльності педагога-музиканта.

Лекційний матеріал спецкурсу-практикуму виконує функції: мотиваційну – як засобу залучення студентів в навчально-пізнавальну діяльність та усвідомлення необхідності оволодіти матеріалом даного спецкурсу; установчу - як засобу на уважне сприйняття інформації та самостійну роботу щодо удосконалення етнокультурних компетенцій. Для здійснення цих функцій у спецкурсі пропонуються різні види лекцій з відповідними методами навчання, а саме: - вступна лекція (метод навчання: лекція-презентація, що орієнтує в змістовій лінії курсу, мотивує, носить оглядовий виклад); - установочна лекція (метод навчання: пояснювально-ілюстративний); - академічна лекція (метод навчання: лекція-дискусія охоплює аналітичний та проблемний методи); - підсумкова лекція (метод навчання: інтерактивна лекція). Таким чином лекції спрямовані на осягнення студентом національних традицій свого народу та розуміння культурно-виховних особливостей; виявлення етнокультурних компетенцій та їх ролі у педагогічній діяльності вчителя музики; виявлення сутності, символічної складової та педагогічного потенціалу фольклору; усвідомлення специфіки народного музичного мистецтва та його використання на уроках музики.

На практичних заняттях вирішується цілий комплекс дидактичних задач як неспецифічних (закріпити отримані знання, сформувані вміння використовувати їх на практиці), так і специфічних – формування і удосконалення вміння працювати з інформацією, проводити аналіз і узагальнення, приймати і обґрунтовувати рішення та інші.

Для вирішення цих задач у практичних заняттях використовувалося навчання на конкретному матеріалі, в основному імітаційними методами –

неігровими та ігровими. Серед ігрових та неігрових імітаційних методів, які найбільш відповідали меті та завданням даного спецкурсу-практикуми ми виділили:

А) неігрові імітаційні методи: аналіз конкретної ситуації; рішення практичних завдань; розробка або модифікація сценаріїв; розгляд інцидентів;

Б) ігрові імітаційні методи: ролеві та ділові ігри (ігрове моделювання діяльності вчителя на уроці відповідно до умов і поставлених викладачем завдань).

Для активізації процесу навчання на семінарських та практичних заняттях ми пропонуємо наступні методи і техніки, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1
Техніки і методи забезпечення спецкурсу

Метод	Техніка
Дискусія	Дебати «за і проти» Дебати експертів Метаплан Покер критеріїв Дискусія на бали
Вхід в роль	Рольова гра та інсценізації Анкетування та опитування
Аналіз та вирішення проблем	Мозковий штурм Переваги, недоліки і те, що цікаве
Навчання в малих групах	Ажурна пилка Плакат, який підбиває підсумки
Зупинка із завданнями	Поєднає різні техніки: зупинки необхідно підготувати таким чином, щоб вони розвивали різні вміння.
Візуалізація	Карти асоціативних зв'язків Інтерактивна вистава

Завершенням спецкурсу – практикуму є творча робота (проект) з використанням етномистецького матеріалу. Студентам необхідно написати детальний конспект з розробкою сценарію. У конспекті має бути визначена мета та поставлені завдання - навчальні, виховні, розвиваючі. Організуючи презентацію свого проекту кожна група готує художнє оснащення, підбирає і розучує музичний матеріал, продумує драматичну лінію, проводить самостійні репетиції тощо. Процес підготовки проекту формує етнопедagogічні компетенції учасників, дає можливість показати їх у безпосередній практичній діяльності. Важливо підвести студентів до самостійного вибору певного стилю і форми проекту. Оскільки він може бути не тільки у формі свята, а й творчого вечора, театру одного актора, вечорниць, інтерактивної композиції, театральної вистави та інше. Якість виконання творчої роботи (проекту) оцінюється з огляду на те, чи змогли студенти підійти творчо до розробки свята, розкрити тему та виконати визначену ними мету та завдання, застосувати цікаві методи та прийоми, використовуючи твори народного музичного мистецтва.

Застосування в експериментальному режимі представленого спецкурсу-практикуму дозволило: підвищити зацікавленість студентів до розмаїття народного мистецтва різних етносів, які мешкають в спільному полікультурному середовищі; підвищити якість комунікативно-діалогічного навичок в застосуванні народної музичної творчості в педагогічному процесі школи; стимулювати мотивацію до опанування цінностями національної музичної культури в системі «Схід-Захід» в спільних проєктах між українськими та китайськими студентами. Здобути навички та поширення етнохудожньої освіченості сприяло підвищенню рівня підготовки майбутніх учителів музики до роботи в умовах полікультурного середовища.

Література:

1. Грива О.А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук: 09.00.10 - Філософія освіти. /О.А.Грива. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2008. - 32 с.

2.Кравченко Л.В. Полікультурне виховання студентської молоді [Електроний ресурс] /Л.В.Кравченко // Восьма Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив». Режим доступу <http://intkonf.org/kravchenko-lv-polikulturene-vihovannya-studentskoyi-molodi/>

3.Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: Навчальний посібник / В.В.Кузьменко, Л.А.Гончаренко. – Херсон: РІПО, 2006. – 92 с.

4. Banks, J. A. Multicultural education: Historical development, dimensions, and practices. / J. A. Banks & C. A. McGee Banks (Eds.) // Handbook of research on multicultural education . - San Francisco: Jossey-Bass. – 2004. - 2nd ed., pp. 3–29.

5.Banks, J. A. Shaping the future of multicultural education / J. A. Banks / / The Journal of Negro Education, 1979. - № 48(Summer), -P. 237–252.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНІВ ОСОБИСТІСНОЇ ЗМОБІЛІЗОВАНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

УДК 378. 013+370

Богданова І.М.

У статті визначено поняття особистісної змобілізованості майбутнього вчителя та розкривається сутність стійкого, оптимального та помірнього її стану за допомогою ступеня прояву «енергодійності», що характеризується здатністю проявляти вольові зусилля з метою генерування отриманого досвіду самостійної діяльності та заражати ним інших.

Ключові слова: особистісна змобілізованість, стійкий, оптимальний та помірний стан, «енергодійність» майбутнього вчителя.

В статье определено понятие личностной мобилизованности будущего учителя и раскрыта сущность её устойчивого, оп-